

ВІДГУК

**офіційного опонента про кандидатську дисертацію
«Особливості самодетермінації професійного становлення
майбутніх юристів»,
представлену до захисту Соколюк Анною Олександрівною
на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія**

Входження України до Європи має ознаменуватися не тільки змінами у політиці та економіці, але й у культурі та у гуманітарній сфері. Зокрема, серйозні виклики стоять перед системою вищої освіти. Так, нові тенденції в розвитку сучасної освіти – глобалізація, гуманізація, демократизація і гуманітаризація, неперервність, міждисциплінарна інтеграція, індивідуалізація і інформатизація – спонукають до перенесення акцентів отримання освіти на самостійну роботу та на саморозвиток.

У зв'язку із цим на сучасному етапі розвитку психологічної науки на передній план виступають проблеми дослідження процесів саморозвитку особистості та їх рушійних сил. Особливо важливим у виборі майбутньої професії, отриманні вищої освіти та професійному становленні є зміна зовнішньої мотивації у професійному становленні (престижність, очікування інших) на внутрішню – відповідність власним цілям, цінностям, схильностям та уподобанням, коли майбутній фахівець стає суб'єктом становлення професійної діяльності. Найбільш показовою у цьому плані є отримання студентами професії юриста, коли, як показують дослідження, цей фах часто обирається через його престижність, і потім потрібно докласти максимум зусиль, щоб опанувати професію, зрозуміти її складність та звірити власні очікування із реальними вимогами до юриста-професіонала.

Саме цим проблемам і присвячено надзвичайно актуальну дисертаційну роботу Соколюк Анни Олександрівни «Особливості самодетермінації професійного становлення майбутніх юристів».

Спираючись на теоретико-методологічне дослідження, автор визначає поняття самодетермінації особистості як здатність особистості визначати хід власного життя, керуючись рішеннями, що ґрунтуються на власних цінностях, поглядах і переконаннях, а не впливом оточення, ситуативними чинниками чи іншими зовнішніми детермінантами. При цьому вона зазначає, що становлення самодетермінації особистості сприяє зростанню її автономності, автентичності, цілісності власного Я, осмисленості власного життя та задоволеності самореалізацією.

У роботі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, гіпотезу, мету і завдання дослідження, сформульовані наукова новизна, теоретичне та практичне значення дисертації, а також зазначено його теоретико-методологічні основи, методи та організацію, наведено відомості про апробацію результатів дослідження та впровадження їх у практику.

У першому розділі здійснено ґрунтовний аналіз сучасних наукових уявлень щодо психологічних особливостей професійного становлення особистості, а саме: окреслено поняття професійного становлення особистості, визначено чинники та мотиви професійного становлення, а також описано процес ціннісно-сислової регуляції професійного становлення. Крім того, дисертантка описала процес особистісно-професійного розвитку майбутнього фахівця як суб'єкта професійного становлення та розглянула ключові аспекти самодетермінації професійного становлення майбутніх фахівців.

Важливим висновком першого розділу дисертаційного дослідження Соколюк Анни Олександрівни є висновок про те, що становлення особистості як суб'єкта відбувається через зміну співвідношення між «зовнішнім» і «внутрішнім», тобто, коли рушійні сили розвитку особистості локалізовані в самій особистості, а зовнішні чинники втрачають свою провідну роль. Таким чином, особистість стає справжнім суб'єктом, здатним

до саморозвитку і самодетермінації, що виражається у значному розширенні обсягу особистісної свободи від зовнішніх та внутрішніх обставин.

Другий розділ дисертаційного дослідження Соколюк Анни Олександрівни присвячено емпіричному дослідженню самодетермінації професійного становлення майбутніх фахівців. А саме – майбутніх юристів.

Пошукувачем було проведено клопітку роботу, спрямовану на виявлення та аналіз емпіричних методів, які можуть використовуватись в дослідженні. Так, основі обґрунтованих автором уявлень про професійне становлення особистості як самодетермінований феномен було визначено такі його складові: цілі, цінності, смисли, усвідомленість свого життєвого шляху; перспектива професійного майбутнього; мотивація саморозвитку та самореалізації; самоефективність особистості, самоствавлення та автономія; здатність свідомого контролю і оцінки власних досягнень. Відповідно виділених складових, було визначено їх діагностичні показники та методичне забезпечення.

Заслугою дисертантки є також розробка та апробація авторського опитувальника, призначеного для діагностики самодетермінації професійного становлення студентів ВНЗ та її складових: життєвих цілей, професійної перспективи, особистісної автономії та самоефективності особистості.

Побудова опитувальника, як зазначає автор дисертаційного дослідження, ґрунтується на уявленнях про те, що самодетермінація професійного становлення особистості полягає в осмисленому виборі наряду професійної самореалізації, вираженій внутрішній мотивації та самоорганізації професійного становлення, в результаті чого створюються умови для досягнення нею високих результатів діяльності і, тим самим, укріплення її психологічного благополуччя, оскільки дозволяє погоджувати наявні у неї ресурси (здібності, особистісні риси, потенційні можливості, задатки) для організації власної життєдіяльності та досягнення поставлених цілей.

У третьому розділі роботи «Полівалентність самодетермінації професійного становлення майбутніх юристів» подано результати емпіричного дослідження, основним завданням якого стало вивчення чинників та визначення психологічних засад самодетермінації професійного становлення майбутніх юристів під час фахової підготовки у ВНЗ.

В ході здійсненого емпіричного дослідження отримані результати, які показують, що життя сучасних студентів характеризується осмисленістю, наявністю цілей, планів на майбутнє, проте часто перспектива майбутнього не підкріплена вірою в свої можливості. Важливим є висновок про те, що існують суттєві відмінності стосовно осмисленості життєвої перспективи та смисложиттєвих орієнтацій у студентів першої та другої вищої освіти. Такі відмінності характеризують студентів, що здобувають другу вищу освіту, як більш цілеспрямованих, Вибір професії у них характеризується більшою осмисленістю, процес життя сприймається як цікавий, емоційно насичений і наповнений змістом.

У зв'язку із цим автором здійснено обґрунтування шляхів та засобів оптимізації професійного становлення майбутніх юристів в освітньому середовищі а також розроблено комплексну програму психологічного забезпечення самодетермінації професійного становлення студентів під час навчання у ВНЗ, яка може бути корисною у практиці психологічних служб ВНЗ та при викладанні навчальних дисциплін «Профорієнтація та профвідбір», «Психологія праці» та ін.

Загалом слід відзначити чітку структуру роботи, творчий стиль викладання матеріалу, що сприяє ґрунтовному вивченню предмета дослідження. Текст дисертації вдало структурований і логічно завершений, адже відчувається зацікавленість дисертантки науковим пошуком, глибокий інтерес до своєї теми. Усі вищезазначені теоретичні та практичні результати роботи повною мірою викладені як в тексті дисертації, так і в опублікованих працях Соколюк А.О.

Зміст дисертації містить цілісну концепцію, яка обґрунтована на методологічному, теоретичному, практичному та методичному рівнях. Практичні результати проведеного дослідження, які є достатнім підґрунтям для основних теоретичних положень дисертації, можуть вважатися надійними та вірогідними, оскільки забезпечені адекватністю методів та репрезентативністю вибірки. Дисертантка продемонструвала вміння здійснювати науковий аналіз та узагальнювати отримані результати, формулювати теоретичні висновки та практичні пропозиції. Наведені нею рекомендації, безумовно, впливають з теоретичного та експериментального дослідження і спрямовані на розвиток теорії педагогічної та вікової психології й удосконалення психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у сучасній освіті.

Звертає на себе увагу те, що основні теоретичні підходи до досліджуваної проблеми науково аргументовані, відзначаються новизною та конкретністю. У ході дослідження авторці вдалося успішно розв'язати всі поставлені задачі з достатньою глибиною.

Дисертаційна робота Соколюк А.О. чітко структурована, кожен розділ дисертаційного дослідження має відповідні до змістовної сторони тексту висновки.

У загальних висновках сконцентровані основні положення дисертаційного дослідження, в яких лаконічно простежується розв'язання його основних задач, які, у свою чергу, мають стати підґрунтям подальших досліджень, що полягатимуть у розробці системи практичних заходів, спрямованих на психологічне забезпечення професійного становлення особистості.

Зміст автореферату і його положень ідентичні змісту дисертації.

Даючи загальну позитивну оцінку результатам дослідження Соколюк Анни Олександрівни хотілося б висловити такі зауваження та побажання:

1. У першому розділі дисертації досить широко презентуються наукові позиції як зарубіжних, так і вітчизняних науковців щодо психологічних

особливостей професійного становлення особистості, його основних психологічних чинників та етапів. Разом із тим, не згадуються наукові напрацювання лабораторії професійної орієнтації та професійної освіти Інституту психології імені Г.С. Костюка, на основі якої згодом було створено Інститут професійно-технічної освіти НАПН України.

2. У роботі подано досить слабе обґрунтування того, чому обрано дослідження особливостей самодетермінації професійного становлення саме юристів. Хоча, безумовно, на сьогодні професія юриста є однією з найбільш престижних, що є зовнішнім чинником її вибору, тому процес переходу із зовнішньої детермінації вибору професії - до внутрішньої у даному випадку може бути найбільш виразним.

3. У обґрунтуванні вибору дослідницьких методик у II розділі роботи дисертантка виходила з виділених нею компонентів феномена самодетермінації професійного становлення особистості: цінностей, смислів, оцінки перспективи професійного майбутнього, мотивації, особистісних якостей, здатності контролю і оцінки власних досягнень. Однак, на нашу думку, недостатня увага приділена вивченню потреб особистості і відповідно методичному забезпеченню їх дослідження в комплексі використаних методик.

4. У третьому розділі дисертації здійснено глибокий та змістовний аналіз результатів дослідження. Визначено фактори, які мають найбільш суттєве значення для формування психологічних основ самодетермінації професійного становлення особистості, що стали, в подальшому, підґрунтям для корекційно-розвивальної програми. Разом з тим, доцільно було б розкрити також і фактори, що є бар'єрами самодетермінації, а відповідно і подальшої професійної самореалізації.

Проте висловлені зауваження та побажання не зменшують загальної високої оцінки роботи.

Усе вищесказане дає підстави для висновку, що дисертаційне дослідження

Анни Олександрівни Соколюк «Особливості

самодетермінації професійного становлення майбутніх юристів» є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, що має безумовну наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, відповідає вимогам МОН України, а також пунктам 9, 11, 12, 13 Постанови № 567 Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 р. про Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, а його автор **Соколюк Анна Олександрівна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри соціальної роботи
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктор психологічних наук, доцент
Львовичкіна А.М.

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НДЧ
КАРАУЛЬНА НАВ- *****
14.01.2016 р.

